

AZ ÚJ SZERBIA ÁLLAMISÁGA ÉS ALKOTMÁNYA

Irta: Dr. Gyetvai Károly

1947 január 17-ének nagy jelentősége van a szerb nép államéletében s alkotmányos történetében.

A Szerb Népköztársaságban 1946 november 10-én választottunk képviselőket, akiknek elsősorban az volt a feladatuk, hogy alkotmányt hozzanak az új Szerbiának. Népünk ekkor választotta Szerbia első demokratikus alkotmányozó nemzetgyűlését. Vajdaság mint önkormányzati tartomány szintén közvetlenül választott képviselőket az alkotmányozó népképviselőbe, és külön kiemeljük, hogy a képviselők között 14 magyar is van. Ezek a demokratikus választójog alapján választott képviselők hozták Szerbiának mint népköztársaságnak első alkotmányát, azaz alaptörvényét. Szerbiának ez az első köztársasági alkotmánya.

Szerbia új, köztársasági alkotmánya teljes összhangban áll az 1946 január 31-én életbelépett jugoszláv szövetségi alkotmánnyal, miután a Szerb Népköztársaság a szövetségi Jugoszláviának alkotórésze illetve hat tagállamának egyike.

A szerb nép alkotmányos fejlődése harci eseményekben és küzdelmekben igen gazdag. A szerb nép állandó harcot folytatott a szabadságért és a néphatalomért. Ez a küzdelem a XIX. század elején kezdődött. Ugyanis a törökök betörése a Balkánra a XIV. században leigázta és megsemmisítette a középkori szerb hűbéri államot s szétrombolta az akkori szerb társadalmat. Azonban az ötszáz éves török elnyomás, kegyetlenkedés és kiméletlen pusztítás sem tudta megtörni a szerb nép harci szellemét és kiűrtani nemzeti létét.

A szerb nép felszabadulási törekvései a népfelkelésekben jutottak kifejezésre, aminek következtében 1804-ben Karagyorgye—Fekete György néven szereplő Petrovics Györgye, majd később Obrenovics Milos állt a népfelkelők élére. Ezek a népfelkelések illetve szabadságharcok megteremtették a XIX. század elején egy új szerb állam létrehozásának feltételeit. A török túlerő képtelen volt megsemmisíteni a népi vívmányokat, habár akadályozta azokat megszilárdulásukban. Az 1804-ben megindult felkelési folyamat időszakonként a kényszerítő körülményektől függően alábbhagyott lendületében, azonban a szerb nép szabadságharca a belső és külső ellenség ellen sohasem szűnt meg. Pijade Mósa szkupstinai beszédében kiemeli, hogy a szerb nép állandóan harcban állt a monarchiával és a dinasztiákkal valamint a különféle reakcióval, mert népuralmat akart. Látjuk tehát azt, hogy a szerb nép nemcsak a török ellen, hanem a belső ellenség ellen is küzdött. A szerb nép történelme folyamán sohasem tűrte, hogy elnyomják és kizsákmányolják. Az alkotmányozó szkupstinában két évvel ezelőtt a képviselők beszédekben kiemelték, hogy a szerb nép még mindig megbüntette, elűzte, elkergette elnyomóit és kizsákmányolóit, legyen az török zsarnok vagy bármilyen színezetű megszálló, »hazai« uralkodó, csatlós, idegenbérenc, ötödik hadoszlopos, stb. A dinasztiák gátolták a haladást valamint a szabadságért folytatott küzdelmet s népellenes magatartása következtében felszámol-

lódott úgy az Obrenovics mint a Karagyorgyevics uralkodóház. A szerb nép szabadságharcának jellegét és tartalmát szemlélve ez teljesen érthető. Rengeteg áldozat, harc, küzdelem, forradalom és háború árán a szerb nép megszabadult külső és belső ellenségeitől s ennek köszönhető, hogy az egykori Török Birodalom peremhelyzetű beográdi kis tartománya illetve pasalikja államiságot harcolt ki magának a XIX. század folyamán, amely államiság a mai népköztársasági államformában érte el Szerbia tekintetében is tetőfokát.

A szerb nép szabadságharca folytatódott az első világháború utáni SHS, illetve a régi Jugoszlávia uralkodóosztálya ellen, azonban ez a harc 1941-ben történelmi fordulóponthoz érkezett. Néhány napi ellenállás után a régi jugoszláv hadsereg és a régi államgépezet összeomlott. A katasztrófaért az elnyomó uralkodóosztály a felelős, mert elárulta népi érdekeinket. A Kommunista Párt már a régi kapitalista rendszer feltételeiben következetes harcot folytatott többek között a szerb nép felszabadításáért és állami önállóságáért. A szerb nép a Kommunista Párt segítségével vezetve harcba indult, mert tisztában volt a Párt helyes politikájával. Ezért a Kommunista Párt felhívására önként s mind tömegesebben csatlakozott a felszabadító mozgalomhoz. Ez a harc nagy változást teremtett a szerb nép életében, amely forradalmi átalakuláson ment keresztül. Ezek az új népi vívmányok Szerbia új alkotmányának alapját képezik. Igaz, a régi Jugoszláviának is volt alkotmánya, éspedig az u. n. Vidovdáni 1921-ben, majd Karagyorgyevics Sándor diktatúrájával kapcsolatban az uralkodóosztály 1931-ben ráerőszakolta az országra az u. n. Szeptemberi alkotmányt. Ezek azonban a kapitalista Jugoszláviának voltak az alkotmányai s céljuk ennél fogva az uralkodóosztály érdekeinek fenntartása volt. A régi jugoszláv alkotmány nem lehetett Szerbia alkotmánya, mert Szerbiának a régi centralisztikus rendszerben nem volt államisága illetve önálló állami léte. Szerbia tehát nem volt alanya a régi jugoszláv alkotmányjognak. Ezek szerint a szerb népnek sem lehetett szuverén nemzeti állama a régi rendszerben. A felszabadító háborúban s a belső demokratikus átalakulásért folytatott harcban a szerb nép visszaállította államiságát s népállam lett köztársasági formában, ahogyan azt a szerb köztársasági alkotmány megállapítja első szakaszában a valóságnak megfelelően. Az új Szerbiát mint népköztársaságot a felszabadító háborúban a szerb nép harcolta ki többi népeinkkel együtt. A szerb nép szabad akaratának megfelelően és az egyenjogúság alapján szövetséget létesített Jugoszlávia többi népeivel s azok államaival. A szerb nép tehát élt az önrendelkezés jogával, amely az elszakadásra való jogon kívül magában foglalja a más népekkel való egyesülés jogát is (2. szak.).

Szerbia mint önálló népköztársaság szuverén módon gyakorolja az államhatalmat, míg a szövetségi Jugoszláviára kizárólag csak a szövetségi alkotmányban körülírt jogokat ruházta át. A szövetség Jugoszlávia viszont oltalmába és védelmébe vette a népköztársasági Szerbia szuverén jogait, biztonságát valamint politikai és társadalmi berendezését (10. szak.). Pijade Mósa a képviselőházban tartott beszédében kihangsúlyozta, hogy bizonyos jogoknak ily módon történt átruházása a legkisebb mértékben sem jelenti a nép szabad akaratának és szuverenitásának csorbítását. Jugoszlávia minden népe szuverén jogainak bizonyos részét átruházta a Szövetségre, ami nélkül ez a közösség természetesen nem létezhetne. Azonban ezek a szuverén jogok, melyeket a közösségre önként átruházott, nem szűntek meg népeink szuverén jogai lenni. Az ön-

ként átruházott jogok megmaradtak népeink jogainak. Az alkotmányozó bizottság jelentésében Minics Milos kiemelte, hogy ennek az önkéntes átruházásnak a célja a gazdasági és politikai együttműködés, kölcsönös megsegítés, valamint a szabadság és a függetlenség közös védelme. Szerbia szabadsága és haladása e-szerint a szövetségi Jugoszláviához fűződik, míg másrésztől Szerbia a szabad és egyenjogú népeink testvéri közösségének egyik főpillére.

Az új Szerbia, a köztársasági Szerbia alkotmánya beiktatta Vajdaság önkormányzati jogait is (13. szak.). Vajdaság a felszabadító háború győzelmes befejezése következtében lett önkormányzati tartomány. Ezt a helyzetet nem lehet azonosítani vagy összehasonlítani az 1848-as »Szerb Vajdasággal«, amely az elnyomó uralkodóosztály eszköze volt úgy a szerb mint a többi népek ellen. Tekintve Vajdaság sajátosságára és különleges helyzetére az államhatalom kérdése ily módon oldódott meg tartományunkban a legcélszerűbben.

A most két éves szerb népköztársasági alkotmány kimondja, hogy a polgárok egyenlők a törvény előtt és egyenjogúak tekintet nélkül a nemzetiségre, fajra vagy vallásra. Származás, társadalmi állás, vagyoni helyzet vagy műveltségi fok alapján Köztársaságunkban ismeretlen bármilyen kiváltság illetve privilégium. Tilos a nemzeti, faji és vallási gyűlölet szítása. (22. szak.). A vajdasági magyarság egyenlősége és egyenjogúsága szempontjából már ezek a rendelkezések is világosan kimutatják a nemzeti kérdés következetes és helyes lenini-sztalinij megoldását. A magyar polgár egyenlő és egyenjogú a többi polgárral. Ezen túlmenően azonban a szerb népköztársasági alkotmány kinyilatkoztatja a nemzetiségi kisebbségekre vonatkozóan azt is, hogy mindenben élvezik kulturális fejlődésük és nyelvük szabad használatának jogát és védelmét (14. szak.). Ebből a rendelkezésből is láthatja mindenki a szerb népköztársasági alkotmány internacionalizmusát, nemzetköziségét.

A képviselőházban az alkotmányvita során a magyar kisebbség nevében Sóti Pál képviselő rámutatott arra, hogy az osztrák—magyar monarchia idején a magyar tömegek a zsellérséget képezték s a grófok, bárók s egyéb mágnások béresei és szolgái voltak. A magyar dolgozó tehát nem lehetett szabad, mert mindenható és korlátlan ura tetszés szerint kizsákmányolta. A kisebbségeket az akkori rendszer elnyomta illetve kihasználta. Amennyiben a főurak bizonyos engedményeket ígértek a kisebbségeknek, azt feltételhez kötötték s ellenszolgáltatásul a haladószellemű erők elleni harcot követelték. Ilyen volt a helyzet nemcsak az osztrák—magyar monarchia idején, hanem a régi Jugoszláviában is. A megszállás alatt az elnyomó kormányzat a »kisebbségeket« a népfelszabadító mozgalom ellen kívánta felhasználni s sovínisztikus alapon főleg a szerb nép ellen izgatott és uszított. A népek és kisebbségek egyenjogúsága és szabadsága viszont a népfelszabadító háború győzelmével valósult meg. Szerbiának 1947 január 17-én hozott új, demokratikus alkotmánya azonban nemcsak ezen népi vívmányokat törvényesítette, hanem egyben az egyenlőség és szabadság védelmi fegyvere lett. A vajdasági magyar kisebbség ezért a szerb népköztársasági alkotmányban saját jogainak védelmét és fejlődését látja.

Szerbia új államiségának új jelképe, szimbóluma illetve új ország-címere van, melyet az alkotmány 4-ik szakaszában körülírt. Az új címeren látható pajzs a szerb államiség legrégebb jelképe. Minics Milos jelentésében kimutatta, hogy ezt a címert Szent Száva néven ismert

Nemanyics Rasztko használta 1188-ban. A címert azonban Petrovics Mojszije érsek 1724-ben keresztrel bővítette s egyházi címerként használta, míg IV. Arszen patriárka 1774-ben kétfejű sast toldott hozzá. Mindezen utólagos toldások mellőzésével az alkotmányozó nemzetgyűlés a szerb államiság címerének legősibb alakját fogadta el, ahogyan az Szent Száva idejében volt használatban.

Dialektikusan szemlélve, az új Szerbia alkotmányát nem lehet elkülönítve szemlélni többi népköztársaságaink alkotmányától. Szerbiával szinte egyidőben azaz 1946 december 31-ike és 1947 január 18-ika között életbeléptette új, demokratikus alkotmányát Macedónia, Bosznia és Hercegovina, Crna Gora, Szlovénia és Horvátország. Ez a hat alkotmány illetve hat népköztársaság azonban egy egységes testvéri népközösséget alkot — az új Jugoszláviát.

EREDMÉNYEINK — FÖLADATAINK

Irta: Heisler György

(Lenin és Sztálin műveikben beszélnek arról, hogy lehetséges a szocializmus megvalósítása egy különálló országban, ami később a Szovjet Unióban meg is történt. Ők mindenképp a Szovjet Uniót tartották szem előtt, de az sehol sem mondták, hogy ez többé nem lehetséges sehol s m, a Szovjet Unión kívül. Hogy más országokról ne beszéljek, mondhatom, hogy ez teljesen lehetségesnek bizonyult nálunk is, Jugoszláviában...» (Tito marsall, 1948 év december 15-én, Lyublyanában tartott beszédéből).

Gazdasági és társadalmi fejlődésünk újabb lépcsőfokához. Ötéves Tervünk harmadik évéhez értünk. Az 1949-ik év küszöbén különös jelentőséggel bír tervföladataink eddigi teljesítménye, mert általános irányvonalunk helyességének legbiztosabb igazolását gyakorlati sikereink képezik.

A Szövetségi Szkupstinában, a múlt hó végén lezajlott 1949-es évi költségvetés vitája bő és tudományos anyagot nyújt e kérdés elemzéséhez. E vita anyaga alapján vizsgáljuk meg tehát a múlt év tervfeladatainak teljesítését és az előttünk álló 1949-es év alapvető gazdasági kérdéseit.

Teljesítettük termelési tervünket

Meg kell állapítani, hogy a múlt év a legnagyobb erőfeszítések esztendeje volt. Ennek az oka nem csak abban rejlik, hogy tervfeladataink nagyobbak — mint láttuk, Ötéves Tervünk iramánál jóval erőteljesebbek voltak, hanem abban is, hogy a nehézségek jórésze előre nem látható volt s onnan jött, ahonnan azt legkevesebbé vártuk.

Tito marsal, kormányunk elnöke a Szövetségi Szkupstinában múlt hó 27-én mondott beszédében rámutatott azokra a nehézségekre, melyeket a népi demokrácia velünk szövetséges államainak egyes vezetői gondítottak tervünk teljesítése elé azáltal, hogy a Tájékoztató iroda hatá-